

Al pomislite, da kmet je uboga reva, kteremu je le mar za to, koliko ima plačati. Nemci dobro vejo, koliko veljá materinski jezik, zato bi ga tudi ne dali iz rok za vse demante celega sveta. Okusili so neizmerne dobrote, ktere jim iz edinega književnega jezika izvirajo, zato tudi svoj jezik visoko cenijo. Kdo se bo poganjal za biser ali drago kamenje, ako ne pozná njegove vrednosti? Kdo če toraj tudi našemu kmetu zameriti, ako se ne potega za slovenščino, ker še ne vé, kaj ta reč jeda? On se mora tako večidel k vsaki pametni stvari prisiliti, ktera mu valje tisto minuto krajcarja ne verže, naj si bo za šole zidati ali ceste popravljati, drevje saditi ali kar si bodi. Kadar je delo doveršeno, onda še le se mu dopada, da pravi: Hvala Bogu, sedaj mi se lepo vidi! Da je toraj našemu kmetu nemščina toliko dišala, to je, vaše maslo, zapeljive kače nemškutarske, ker bilo je dosle vse tako napeljano, da si ni mogel človek v svoji lastni domovini nikakor pomagati; bil je kakor muha v močniku, ako ni svojega materinskega jezika zatajil, se mu izneveril in se nemščine poprijel. Kadar človek v brezno letí, se za mah loví. Tako so delali tudi Slovenci; nemščina je bila njihov mah. Ko je vse nemškutarilo, deželsko ko duhovsko, staro in mlado, ko so se našemu jeziku povsod vrata zapirale, po uradnih, kancelijah in po šolah, onda ni čudo, da je iskal tudi naš kmet tisto mesto, kjer kokoš jajce nosi; še muha si išče kruha.

Samo počakajte, da se list preoberne. Naj zadobi naš jezik spet svoje pravice, ktere mu gredo kakor vsakemu drugemu, bo hitro vse drugači. Dozdaj je bila naša novoizbujena slovenščina tako reči v pesek zasajena. Mi smo gledali, kako bi saj novovpeljane nemške besede z domačimi nadomestili, pa naša muka je bila zamen; „panof“ je ostal „panof“, „pezirk“ „pezirk“ itd. Naše stare, po enih krajih že pozabljene, od nemških potlačene besede in tudi novovpeljane besede naj so bile še tako lepe in pripravne, niso pri naših ljudéh imele nobene cene; bile so ko ponarejeni bankovci, kterih se vsak bojí, in to vse zato, ker naša slovenščina ni imela pravega temelja, ni bila še sankcionirana. Od kodar bi imela plodna rosa na-njo padati, jo je toča bila. — Stariše je bilo treba priganjati, da so deca v šolo pošiljali. Res, da je kmet terd, da navadno nima on toliko razuma, da bi svojo pravo korist sam spoznal, če ga v nos ne drega; al tega priganjanja v šolo so bili krivi še drugi uzroki. Pred letom 1848 se je samo nemčarilo po vseh šolah malih in visokih, kmečkih in mestnih. Na viših šolah se je učil tudi latinski, gerški, hebrejski, talijanski, francozki in angleški jezik. Od slovenščine ni bilo ne duha ne sluha! Da je bilo to vse narobe, ker ni imelo nič podobe, to spozná zdaj vsak božji kristjan.

Od leta 1848 se ni več tako nemškutarilo, Slovenija je povzdignila svojo ranjeno glavo, da bi tudi ona vživala pravice, ktere ji gredo in se svojega življenja veselila. Pa bitka žalost me obide, kadar se na to spomnim, kako so sopet neusmiljeno ž njo ravnali, posebno na viših šolah; hujše kakor nobena mačeha s svojim pasterkom. Pa tega nečem na dalje razkladati; „Novice“ so že dosti od tega povedale. Na kmečkih šolah so tudi kolikor toliko slovenščino učili, pa vendar šole niso bile skoraj nič bolj polne ko pred. Stariše je bilo treba še bolj ko pred priganjati, da naj otroke bolj pridno v šolo pošiljajo.

Vse pridige o koristnosti šol so malo ali nič izdale. Zakaj neki? Jaz mislim, da največ zato, ker mu se je dete v šoli slovenščine učilo, ktera ni imela čisto nobene veljave pri deželski gospóski, pri duhovski pa malo. Tako smo po suhem plavali in šenico po ledu sejali. Kmet ni vidil druge koristi od teh novih šol, ko da se je dete njegovo naučilo v cerkvi iz knjižice moliti.

Ali Bog oblači, Bog vedri; on nikdar ne zaspí. Lih kar bo sonce tudi pred naše vrata posvetilo, slovenščini se

bodo vrata odperle v šole, naše kancelije se bodo poslovenile in uradniki, ktere drago plačujemo, bodo nam v našem ljubeznjivem maternem jeziku dopisovali — potle še le veseli se mila zemljica slovenska, onda še le veselo poje iz dna svojega serca: „Hosana in excelsis Deo“. Napravili bomo v Ljubljani tako himno, da se bo razlegala vse čez Ljubelj in čez Gorjance. Potle ne bodo naši kmetje več sami pod sabo vej sekali; ne bodo več gledali, kako bi svoje dete ponemčili; ne bo treba več otrok siliti in priganjati v šolo, ker se bo lahko vsak človek v domači šoli toliko izuril, da bo v stanu vse pisma iz komisije očetu domá prebrati. Število nemških besed se bo potle še le začelo manjšati; kakor so jih šole, kancelije in prižnice med ljudi zatrosile, tako jih morajo tudi one zatreti. Namesto njih bojo domače besede obveljale. Slovenci bodo zadobili toliko zaželjeno narodno zavest. Spoznali bodo svojo visoko nalogo; ne bodo več životarili terpivno (passiv) ko dozdej, podobni kolesu pri uri, ktero stori sicer svojo dolžnost natanko, pa ne vé kaj žene, ne kako, ne zakaj. Spokorili se bodo tudi oni ošabni „puregajster“ in „Gemeine-Rati“ in spoznali, da je le domače tkanje terdno pranje. In tista skoporita gospóda, ktere pravilo je zdaj bilo: „ubi bene ibi patria“, bo besede prestavila in raji zakročila: „ubi patria ibi bene“, ker potle se saj ne bodo mogli več izgovarjati, da jim slovenščina nič kruha ne prinese. Tudi polutani Deutschsloveni, pol tiči pol miši, bodo zginili ko sneg, kteri se gorkemu jugu dolgo zoperstavlja ne more. Da, še naši plemiči, velikaši in bogataši, ki toliko sto let med nami na slovenski zemlji živijo, še oni, čeravno niso vsi našega plemena, se morebiti ne bodo dolgo duhu sedanjega časa protivili. Jaz se za gotovo nadjam, da se bodo oni ozerli na druge dežele, v kterih se je aristokracija popolnoma z narodom spoprijaznila in na njegovo stran stopila. Zatorej živo in veselega serca upamo, da bodo tudi naši velikaši svojo slavno nalogo spoznali, se duha slovenskega uavzeli in z nami stopili „v senčico hladno pod lipe razcvet“. Oni morajo postati naši pervaki, naši vodniki, naši Cojzi! Mi ne moremo brez njih nič opraviti. Pa tudi oni so brez nas generali brez vojakov.

In kadar se bo vse to zgodilo, bode še le pesem: „Hej Slovenci“ in ona: „Ki dal je zlati čas“ na svojem mestu. Potle bo Avstrija izveličana, ker bo ona omlajena in vsa prenarejena se ojačila in okrepčala po preserčni ljubezni, ktera bo vezala vladarja in verne podložne njegove. Zakaj gotovo je, da vsaka država na slabih nogah stoji, ktero ne derži skup drugo ko sirova moč in vojaška sila; kajti „sila ni nikomur mila“ — pravi naš pregovor.

A. A.

Slovanska književnost.

Literatura horvaška se prav lepo razvija. Odkar je slovanstvo težkih spon, ki so nas tiščale zlasti od leta 1850, saj nekaj oslobodeno, posebno se vidi na Horvaškem lep razvitek.

Razun „Narodnih Novin“ in „Gospodarskega lista“, kterih obseg je dobro znan vsem našim čitateljem, ki jim je mar za literaturo jugoslavensko, je začel lani 1. oktobra izhajati „Pozor“; z velikimi težavami boreč se zdignil je že do krepkosti, do lista, da se tudi vlada mora na njega ozirati, ker mu je narod podnožje. Kar je s početka zmotil se nekaj zavoljo Slovincov, dospevši do boljšega znanja rad se je popravil sam, in pravičen je sedaj proti nam, da bolje ne more biti. Zdaj mu je borišče cela Jugoslavija, posebno kar nas je, ki pišemo s pismenkami latinskimi. Priporočamo ga živo vsakemu, kteri rad bere o političkih zadevah Jugoslavenov.

Kdor bi pa rad bral kaj beletrističnega, ali kake presodbe (kritike) o horvaških in inih slovanskih knjigah; naj v roke vzame „Naše gore list“, ki ga gospod Krešić,

tergovca v Zagrebu, izdaja. Na svitlo izhaja vsaki deseti dan na celi pól; sém ter tje ima tudi prav mične dervoin kamnoreze; cena mu je za pol leta 3 gold. in 25 kr. Da je pisan v lepem, glatkem, prav milem jeziku, nam je porok urednik prof. Jurković, ki narodni in učeni jezik štokavski natanko pozna.

Če hočeš brati kaj praktičnega, beri „Obće poslovne novine“, katerim je vrednik gosp. Abel Lukšić. Tu nahajaš o gospodarstvu, obertništvu, trgovstvu in o mnogih drugih narodno-gospodarskih rečeh toliko zanimivega blaga, da ti je veselje; nek posebno živo se giblje vse v njem. Izdaja pa ta list karlovška narodna čitaonica. Izhaja vsaki 32. dan in velja 1 gold. 90 stot. za pol leta.

Al še ni konca o marljivem delovanju naših bratov: v Karlovcu še izhaja drug nov list „Karlovački viestnik“, to je, Glasnik iz Karlovca; izhaja dvakrat na teden; cena mu je 4 gold. za celo leto. On prinaša razne sestavke o jeziku, o vojaški meji ali granici; brati je tudi v njem o razmeri Hrvatov in Slovencev itd. Vredjuje ga g. D. Akurti. Pisan je pa tako lahko in jasno, da ga more razumeti vsak Slovenec, kateri je slovniško izurjen v svojem narečju.

Ker smo že na tem, da rešujemo horvaško delovanje, naj še omenimo tudi novo dramatično delo „Car Murat II. i republika dubrovačka“, ki ga je spisal gosp. M. Špor. — Ne more se dvoumiti, da nam dobro znani g. pisatelj razume na drobno umetnost dramatično, in osebe so gotovo v vseh njegovih delih prav dramatične; samo je želeli, da se v Zagrebu, kjer imajo priložnost za take reči, skusi predstavljati v kazališču. Bere se igra gladko, čeravno se spet dve novosti v jezičnih oblikah nahajate; ena je, da gosp. pisatelj ne piše, na priliko, kriepost, liepost, ampak kriepos, liepos; drugič pa, kar se nam prav živo dopada, da je poskusil, kakor pravi sam v predgovoru, jambe namest mertvilnih trohejev rabiti. Želimo knjigi prav dober vseh; velja 75 nov. kraje. Dobi se v Ljubljani tudi pri vredništvu „Novic“.

Vsaka knjiga, ki nam olajša učenje slovanskih narečij, nam je prav mila in draga. Tako je delo, ki je lani na Dunaju na svitlo prišlo, natisnjeno pri Leop. Sommer-u, in velja, če nam je prav, 1 gold.; naslov nje je: „Russisches Lesebuch, poetischer Theil. Mit besonderer Rücksicht auf Betonung und Aussprache. Von Ivan F. Hořovákij“. Kdor cirilske pismenke dobro pozná in lahko bere, more se lahko ruski naučiti. In res je, ni to težko, če samo tiho bereš, rekel bi, če bereš samo z očmi, ne pak z ušesi. Al ravno to poslednje je jako težko; ruske besede izgovarjajo se močno razločno od pisma; akcent ali naglas je brez postav. Tema dvema težavam je pomagano v tej knjigi, ki ima 50 pesem ruskih pesnikov celó do najnovejše dóbe; vsaka pesem natisnjena je najpred z ruskimi pismenkami, za tim z latinskimi, kako se ima brati, in to z akcenti vred; za tem sledi nemški prevod. V ta namen tedaj in da se soznaniš z duhom ruskega jezika in pesništva, bodi priporočena ta knjiga. J. M.

Oznanilo.

Namenil sem se, ako se oglasi dosti naročnikov, poslati narodno knjigo „Slovenski zabavnik“ med svet. Prosim tedaj vse rodoljube, prijatle in znance, da mi izvolijo po svojih krajih nabirati naročnikov in mi njih imena potem naznaniti (na Verhniko, Oberlaibach). Vsak nabiravec dóbi na 8 iztisov devetega — po verhu. Cena tej knjigi bode 90 kr. nov. dn. Plačila se bodo prejemale, kadar bo knjiga tiskana. — Pri tej priložnosti prosim pa tudi vse slovenske pisatelje preserčno, da me blagovolijo počastiti z različnimi spisi za to knjigo. Všeč mi bodo: novele, druge kratke povesti, národne stvari, pravke, pesmi, zagonetke, natoroznanski spisi, kakoršnega koli oddelka, obrazi iz ljudskega življenja, zgodovinske in krajopisne črtice, humo-

ristični spisi, igrokazi itd. Tudi izverstni prevodi iz drugih jezikov bodo ugodni. Ako me bodo slovenski rodoljubi krepko podperali, sem terdne volje, vsako leto izdati enako knjigo. Naj blagovolijo sl. vredništva slovanskih časnikov odpreti temu oznanilu svoje liste. Janko P. Vijanski.

Dopisi.

Iz Dunaja 9. sveč. Δ — Novica, ki jo je prinesla danes „Ostd. P.“ (časnik Schmerlingov) o dr. Miklošiču je popolnoma resnična. Za gotovo vam morem povedati, da je 7. dan t. m. minister Schmerling res gosp. Miklošiča k sebi povabil in mu izročil osnutek novega svetovavstva za nauk (Ausarbeitung des Organisation-Planes für den neuen Unterrichtsrath). Visokoučeni naš rojak se je nemudoma lotil tega važnega, za-nj častnega dela. Ker sem imel večkrat priliko slišati, kako modro misli dr. Miklošič zastran rabe domačega (národnega) jezika po malih in po višjih šolah, zato pravim, da se smemo iz njegovih rok izverstnega osnutka nadjati tudi zastran jezika, to je zastran slovenščine, zavoljo ktere mečemo že toliko let bob v steno. Po tem takem nič ne mara, da bo izbran Miklošič tudi za to, da postane tandem aliquando beseda — meso. Bog daj, da bi se nam saj ta želja spolnila! Slavní naš rojak dobro spoznava naše reve, in ko je prišel 8. avgusta 1859 cesarski ukaz, rekel mi je veselega serca: „No, to je saj kaj pametnega! Pri nas bi se lahko berž saj (wenigstens) keršanski nauk in povestnica v slovenskem jeziku razlagati začela, se vé da (kar bi moglo že samo po sebi jasno biti) tudi slovenski jezik v slovenskem jeziku; zakaj večje neumnosti je ni, kakor je ta, da se slovenščina uči nemško!“ Pa ná, kaj je prišlo nazadnje na svetlo! Kaj takega se ne bi bila vendar živa duša nadjala. Pa ne le k vam na Kranjsko, tudi na vse druge kraje nemško-slovanske je s tolikim veseljem sprejeti ukaz od 8. avgusta romal s tisto kerpo iz „skrivnega razodenja“. Sedaj nas vendar spet upanje navdaja, da pride uboga slovenščina s cedila. Dobro vemo, da gosp. Miklošiča ne mika čast visoke službe, ki ni brez velikih težav; al sreča velika bi bila za vse dosihmal zanemarjene jezike naše Avstrije, da bi taki možje kakor je on, ki ga cenimo ne le zbog velike učenosti, temuč tudi zbog pravičnosti in moštva, ki se ne boji vsaki, če tudi imenitni osebi se zameriti, imeli kaj govoriti o tej važni zadevi. Po tem takem bi dobila tudi Vaša peticija verlega zagovornika. Le hitite ž njo! Sedanji minister gosp. Pratobevera je tudi jako umén in pravičen mož, ki je bil že poprej s Schmerlingom pri ministerstvu pravice in je pomagal ondaj slovenščini na noge, dokler je niso „berichti“ kakor tako ubožico popisali, da je ni večje — ubožice na svetu, ki je okerpana s hervaškimi (srbskimi), českimi, poljskimi, ruskimi in drugimi kerpami!! Tukaj so nemški gospodje, to se vé da „službenim berichtom“ verjeli in se jim nazadnje — udali, tedaj ne iz lepa. Schmerling, Pratobevera, Würth in drugi ustavni možje so sirotico branili in le kosček za kosčkom pripuščali antagonistom ljubljanskim in celovškim. Al ko je bila ustava preklicana, je minister Bach zavalil težki kamen na nje grob. Ondi počiva še dandanašnji. Naj bi jo sklicala prerोजना pravičnija Avstrija na dan!

Iz Gradca 16. sveč. — V 6. listu letošnjih „Novic“ je neki iskren domorodec sprožil misli, naj bi se terdno potegnili za slovensko knjižnico v gradčkem seminišču ležečo. Ali pa ni čudno, kolo brez zavra odvirati? Iz ust o tej reči zvedenega gospoda sem slišal, da je ta reč taka: Prečastito vodstvo gradčkega seminišča je že lansko leto prečastitemu vodstvu mariboržkega seminišča omenjeno knjižnico na ponudbo dalo, in to je odgovorilo, da je dosti zmožno, s pomočjo domačih gospodov duhovnikov za svoje bogoslovce potrebno knjižnico si utemeljiti, in naj tedaj tista trohica slovanskih knjižic v gradčkem seminišču ostane, ker